В. А. СмирновПолтавський національний технічний
університет імені Юрія Кондратюка**НОВІТНЯ ПЕДАГОГІКА: ПРОБЛЕМА ДЕФІНІЦІЇ¹**

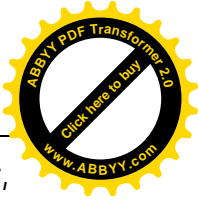
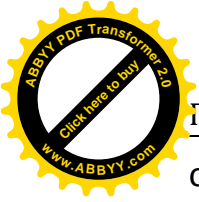
У статті розглянуті закономірності виникнення й становлення новітньої педагогіки, актуальні на етапі переходу від індустріального до постіндустріального (інформаційного) суспільства. Запропонована логічна процедура (дефініція) надання фіксованого змісту поняттю педагогіки сучасності та найближчого майбутнього. Обґрунтована доцільність вживання терміну «інформаційна педагогіка».

Ключові слова: педагогіка, індустріальний, постіндустріальний, інформація, інформаційне суспільство, парадигма навчання, інформаційна педагогіка.

Постановка проблеми. Педагогіка має історію невіддільну від історії людства й рівну їй за тривалістю. Людство як процес, як хід еволюції не виводиться з педагогіки, але може бути зрозуміле винятково тільки разом з нею. Педагогічні феномени за своєю сутністю є передумовою, а не тільки наслідком історії людства. В історії немає нічого, що могло б існувати поза і опріч педагогіки, – зазначає у «Філософії історії педагогіки» відомий педагог, академік РАО Борис Бім-Бад [1].

Значного динамізму розвиток педагогіки набув в індустріальному суспільстві, що обіймає близько 300 років – від XVII століття до другої половини XX століття. В індустріальному суспільстві Я. А. Коменським (1592–1670 рр.) був побудований індустріальний тип школи, в основу якого покладено прогресивну як на ті часи струнку педагогічну систему, актуальність якої зберігається й понині. Як зазначає автор сучасної теорії освіти, академік РАО й іноземний член НАПН України Олександр Новіков [6], масова освіта була геніальним механізмом, що його сконструював індустріалізм для створення такого типу людей, який був йому потрібен. Сама ідея збирання до купи учнів (сировини) для впливу на них учителів (робітників) у централізовано розташованих школах (заводах) була досягненням індустріального генія. Індустріальний тип суспільства виробив певний тип

¹ **Дефініція** (від лат. *definitio* – *межа, границя*), як відомо, – це логічна процедура надання строго фіксованого змісту терміну чи поняттю. Оскільки значення термінів залежать від їхніх змістів, то щоразу, надаючи через визначення якогось змісту мовному виразу, одночасно вказують і його значення (*екстенціонал* у розумінні Рудольфа Карнапа, 1891–1970). Кожна дефініція, задаючи зміст терміна і його значення, розширює при цьому поняттєвий словник, усуває двозначності, уточнює термін або теоретично його роз'яснює. У повсякденній практиці змісти термінів часто фіксуються співрозмовниками тільки на час ведення бесіди. Натомість у науковій діяльності термінам прагнуть надати якомога стійкіших і постійних змістів. Але й тут нерідко виникають ситуації, які потребують уточнення, а то й перевизначення раніше введених термінів. Такі уточнення й трансформації наукових термінів є наслідком невинного розвитку й поглиблення наукового знання. Будь-яка дефініція не просто фіксує відповідність між мовним виразом та його змістом. Дефініції завжди є конвенціями (угодами) про вживання деякого терміна. Тому вони не є реченнями, яким можна приписувати властивості істинності чи помилковості. Можна лише говорити про те, наскільки вдало та чи інша дефініція досягає поставлених цілей.

освіти, певні освітні інститути свого часу (такі як школа, технікум, інститут, університет тощо). Його метафора – фабрика. Відповідно, тип стосунків: робітник (учитель) – сировина (дитина) і принцип руху – конвеєр. Тому освіта була так схожа на конвеєрне виробництво. Школярі, як заготовки на конвеєрній стрічці, переміщалися із класу в клас, де вчителі їх «обробляли» і «передавали» далі. У викладанні домінував штамп. Готувалися виконавці, здатні терпляче займатися однотипною діяльністю. Саме вони були затребувані життєвим укладом того часу. Стара індустріальна школа просто не могла бути іншою, зазначає О. М. Новіков.

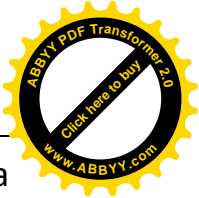
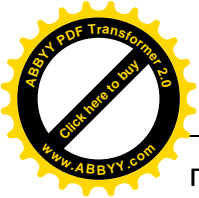
Радянська школа індустріальної доби заслужено вважалася однією з кращих у світі². Форсований розвиток вітчизняної системи освіти відбувся у ХХ столітті. Досить швидко була подолана неграмотність, здійснено перехід до обов'язкової масової середньої освіти. Вітчизняна вища школа вийшла на значні обсяги випуску при високому рівні підготовки фахівців. Не випадково радянський досвід розв'язання освітніх проблем став зразком для багатьох держав світу, широко використовувався й пропагувався ООН, ЮНЕСКО та іншими міжнародними організаціями.

Але знання було цілковито організовано в постійні дисципліни, і це повністю відповідало принципам індустріалізму. Діти організовано починали і припиняли навчання, переходили з класу у клас й сиділи на визначених для них місцях. Дзвінки лунали для того, аби регламентувати зміни в часі. Молоді люди, які проходили через цю освітню машину, вливалися в суспільство дорослих, структура якого стосовно виробничої діяльності на підприємствах і установах була подібна до школи. Учень, навчаючись в такій школі, не просто запам'ятовував факти, які мали знадобитися йому пізніше, – він засвоював той спосіб життя, за яким йому судилося жити й працювати в майбутньому. Але наприкінці ХХ ст. традиційна класно-урочна форма навчання, що базувалася на принципі «вчити всіх усьому», вступила у фазу кризи³. Ця криза розвинулася на очах

---

² Нині успадкована нами **фундаментальність** у середній освітній ланці може дати деяку перевагу у формуванні нового типу освіти. Наявність уявлень про різні науки дає можливість вітчизняним фахівцям працювати на стиках наук. Звідси й затребуваність наших фахівців такого роду по всьому світу. Але орієнтація освітянських чиновників на покращення старого типу освіти є глибокою стратегічною помилкою. Навпаки, нам потрібен енергійний розвиток інновацій, що працюють у полі міжпредметних зв'язків. Обсяги інформації, що вимагають тупого зубріння, дійсно можна і треба скоротити, але не за рахунок звуження знань, а шляхом розвитку різних форм мислення.

³ Криза сучасної освіти зумовлена **глобальною** цивілізаційною кризою, яка відбивається на світогляді людини. Цивілізаційні кризи людство переживало й раніше, але вони не мали глобального характеру.

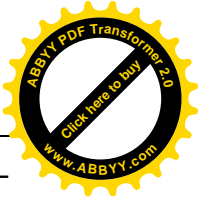
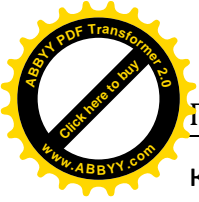

практично одного покоління представників академічного суспільства. Вона супроводжується очевидною дисфункцією національних систем освіти, внаслідок чого спостерігається повсюдне зниження якості освіти та розростання такого порівняно нового явища, як функціональна неграмотність, що стала проблемою навіть в економічно розвинених країнах. Криза в освіті пояснюється ще й тим, що відпрацьований механізм передавання готових знань не дозволяє підготувати людину до ситуацій, не описаних у підручнику, а таких ситуацій у практичній діяльності стає дедалі більше. Поглиблюють кризу помітні від кінця ХХ ст. технологічна стагнація, скорочення науково-технічного потенціалу, зменшення ресурсів, що скеровуються на його підтримку та розвиток. Зіграли свою негативну роль і перетворення у сфері відносин власності, істотні структурні зміни, спричинені впливом іноземного капіталу, нерозвиненість ринку об'єктів інтелектуальної власності тощо. Та й наука (яка, словами В. І. Вернадського, є «стихийним відображенням життя людини у ноосфері» [5] наприкінці ХХ століття відчула свою безпорадність, бо напрацьовані нею зв'язки з виробництвом були втрачені, а нові не були сформовані.

В новому суспільстві, що йде на зміну індустріальному⁴, капіталом і головним ресурсом економіки стають знання. Людство стрімко рухається вперед. І якщо у ХІХ столітті величезні зусилля були спрямовані на *предмет виробництва*, а у ХХ столітті – на *засоби виробництва*, то у столітті нинішньому увага концентрується на *суб'єкті* виробництва, тобто на тому, хто винаходить, управляє, виробляє і споживає зроблене, при цьому одночасно наражаючись на невпинно зростаючі ризики, породжувані новими видами діяльності. Очевидно, основні можливості й прориви (так само, як і головні загрози) ХХІ сторіччя будуть пов'язані з homo cogitans: з окремою людиною, колективами, суспільством у цілому. Такий прорив розпочинається на наших очах. Він пов'язаний з

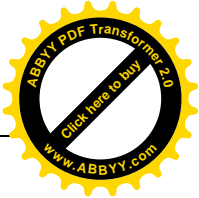
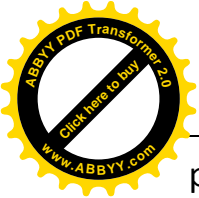
⁴ Принципово нове суспільство, що йде на зміну індустріальному, називають **постіндустріальним**. Термін «постіндустріалізм» був уведений у науковий обіг на початку ХХ століття ученим А. Кумарасвами, який спеціалізувався на доіндустріальному розвитку азійських країн. На широкий загальний поняття «постіндустріальне суспільство» вивів у 1959 році професор Гарвардського університету Деніел Белл, виступаючи на міжнародному соціологічному семінарі в Зальцбурзі (Австрія). У такий спосіб він позначив соціум, у якому індустріальний сектор втрачає провідну роль, де основною виробничою силою стає наука, а потенціал суспільства вимірюється масштабами тієї інформації й тих знань, якими воно володіє. Однак префікс «пост» не розкриває повною мірою глибинного змісту відмінності індустріальної цивілізації, яка завершує свій життєвий цикл, від тієї, до якої переходить людство, стаючи на інноваційний шлях розвитку. Детальніше про це можна прочитати, зокрема, в праці Майкла Тодаро: Тодаро М. П. Экономическое развитие ; пер. с англ. под ред. С. М. Яковлева, Л. З. Зенина. – М. : Экономический факультет МГУ, ЮНИТИ, 1997. – 671 с.

когнітивними ⁵ технологіями й однією з форм їхньої реалізації – когнітивними центрами. На думку провідних учених Інституту проблем математики ім. М. В. Келдиша РАН (Олени Князевої, Сергія Курдюмова, Георгія Малинецького та ін.), саме з когнітивною тематикою будуть пов'язані головні події у сфері освіти, науки й технологій XXI століття. Когнітивні технології – це перепустка в майбутнє для країн, корпорацій, регіонів, окремих осіб. Аби її одержати, варто здійснити радикальний поворот до нового й поки малознаного типу соціокультурного спадкування, коли головним є не засвоєння відомих рецептів, а оволодіння методами й змістом пізнання і практики. Перебудова освіти – ядра системи соціокультурного спадкування – означатиме подолання в ній кризи, і навіть ширше – подолання кризи цивілізації і кризи людини. Криза в освіті закономірно є передвісником нових потужних хвиль епохальної і базисних інновацій у педагогіці. Інноваційно оновлена педагогіка буде созвучною новому суспільству. Нині, ґрунтуючись на розумінні загальних тенденцій розвитку суспільства, науки й освіти, можна лише окреслити її контури. Але вже зараз важливо чітко і правильно найменувати цю новітню педагогіку, наповнивши визначення її скомпресованим змістом. Шукана дефініція метафорично бачиться автору у вигляді закрученої пружини, яка розкриває свої можливості при розгортанні.

Аналіз актуальних досліджень. Аналіз зарубіжної та вітчизняної літератури свідчить [3; 4; 6; 10], що новітнє суспільство (постіндустріальне, побудоване на знаннях) протиставляється доіндустріальному й індустріальному суспільствам за трьома найважливішими критеріями: 1) головним виробничим ресурсом у постіндустріальному суспільстві є *інформація*, тоді як у доіндустріальному й індустріальному суспільствах ними були, відповідно, сировина й енергія; 2) характер виробничої діяльності в постіндустріальному суспільстві кваліфікується як *обробка*, на противагу видобутку та виготовленню в доіндустріальному й індустріальному суспільствах; 3) технологія у постіндустріальному суспільстві стає *наукоємною*, тоді як на попередніх етапах суспільного

⁵ **Когнітивною** (від лат. *cognito* – *пізнання, дізнання, ознайомлення*) наукою ми називаємо сукупність наук про пізнання, тобто про сукупності процесів, процедур і методів набування знань про явища і закономірності об'єктивного світу. Предметом когнітивної науки (або когнітивістики) є питання здобування, зберігання, перетворення й використання знання. Деякі дослідники іноді звужують предметне поле когнітивної науки, розглядаючи її у вузькому смислі – як «міждисциплінарне дослідження набування й застосування знань» (визначення Майкла Айзенка, *The Blackwell Dictionary of Cognitive Psychology*, 1990).

розвитку домінували трудоємність та капіталоємність (див. табл. 1).

Таблиця 1

Суспільства та їх основні ознаки

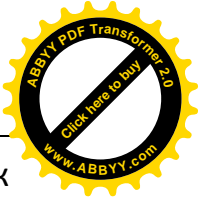
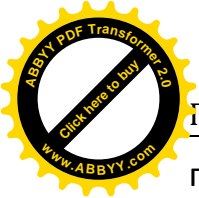
СУСПІЛЬСТВО	ДОІНДУСТРІАЛЬНЕ	ІНДУСТРІАЛЬНЕ	ПОСТІНДУСТРІАЛЬНЕ
Виробничий ресурс	сировина	енергія	інформація
Характер виробничої діяльності	видобування	виготовлення	обробка
Технологія	трудоємна	капіталоємна	наукоємна
Основні взаємодії	взаємодія з природою	взаємодія з техносферою	взаємодія із гомо-сферою (з людьми)
Головні структури	церква, армія	корпорація, фірма	університет (як місце виробництва і накопичення теоретичних знань)
Характеристика освіти	схоластична	індустріальна	освіта впродовж усього життя

Якщо ХХ сторіччя було століттям енергетики, аналізу й спеціалізації, то ХХІ-е буде століттям інформації, синтезу й багатодисциплінарних підходів. Через це, вважає лауреат Нобелівської премії Мюррей Гелл-Манн, нам конче потрібні «не тільки вузькі фахівці, але й ті, чия професія потребує вміння сполучати різні виміри, давати узагальнений погляд на ціле» [10]. Для їхньої підготовки старої системи освіти вже недостатньо.

Мета статті – на тлі трансформації людського суспільства в умовах його переходу від індустріального до постіндустріального розглянути основні аспекти перебудови освіти і здійснити дефініцію щодо педагогіки сьогодення та найближчого майбутнього.

Виклад основного матеріалу. Перехід від індустріального суспільства до постіндустріального деякі філософи й футурологи порівнюють зі змінами, які пережило людство при переході від кам'яного до залізного віку. Ця точка зору має підстави, враховуючи, що розв'язання глобальних проблем є неможливим без докорінної ревізії більшості прийнятих раніше стратегій людської діяльності. Нове суспільство має будуватися на нових цінностях і йому потрібні нові світоглядні орієнтири. Зокрема, потрібен перегляд дотеперішнього ставлення до життєвого середовища, орієнтованого на силове перетворення природного й соціального світу. Але, чи не найголовніше, – треба знайти нові ідеали людської діяльності, по-новому досягнути перспективи як кожної людини, так і людства в цілому. Нам треба рішуче відходити від розуміння освіти як процесу отримання готового знання, носієм якого є педагог. Освіта має

постати як надбання особистості, як засіб її самореалізації, нарешті, як неодмінний чинник кар'єрного зростання працівника. На жаль, нині педагогіка «все ще страждає ... від неспроможності ясно викласти революційні результати, що спростовують старі міфи» [2, 139]. Подоланню цієї вади педагогічної науки присвячені праці останніх років академіка О. М. Новікова, який послідовно ставить питання про докорінну зміну освітньої парадигми⁶. Трансформація освітньої парадигми означає зміну мотивів, норм, цілей, форм і методів навчання, а також переосмислення ролі і місця педагога в навчальному процесі. Розробляючи теорію сучасної освіти, вчений-педагог порівнює основні компоненти парадигм навчання в індустріальному й постіндустріальному суспільстві (таблиця 2).

Безперечно, виявлені О. М. Новіковим закономірності, які супроводжують зміни парадигм навчання, заслуговують на прискіпливу увагу. Але використання автором (і в тому полягає його принципова позиція) для означення новітньої педагогіки латинського префіксу «пост-» (тобто «після-») викликає запитання.

Таблиця 2

Зміна освітніх парадигм (за О. М. Новіковим [6, 43–44])

Компоненти парадигм	Індустріальне суспільство	Постіндустріальне суспільство
Цінності	– навчання заради суспільного виробництва	– навчання для самореалізації в житті, для особистої кар'єри
Мотиви	– навчання є обов'язком для особи, що навчається; – діяльність педагога є для нього виконанням професійного обов'язку	– особа, що навчається, зацікавлена в навчанні, вона отримує задоволення від досягнутих результатів; – педагог зацікавлений у розвитку своїх учнів, він отримує задоволення від спілкування з ними
Норми	– педагог несе відповідальність за якість і результати навчання своїх учнів; – авторитет педагога тримається за рахунок його дистанціювання від учнів	– особа, що навчається, бере на себе відповідальність за якість і результати навчання; – авторитет педагога створюється за рахунок його особистісних якостей
Цілі	– спрямованість навчання на здобуття наукових знань; – набування знань на все подальше життя	– спрямованість навчання на оволодіння компетенціями (навчальними, соціальними, громадянськими тощо); – навчання протягом усього життя

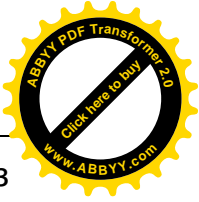
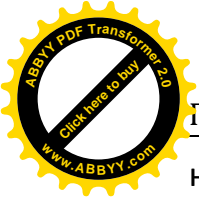
⁶ У XIX столітті загальноприйнятою була така **парадигма навчання**: вчитель – підручник (ширше – система засобів навчання) – учень. Вона була зорієнтована на викладання, на центральну роль учителя в навчальному процесі й учня як об'єкта цієї діяльності. Нині потрібна притаманна всім видам освіти й усім освітнім системам нова парадигма навчання, яка б урахувала різновекторні інформаційні впливи, взаємодії і зв'язки в системі: учень – предметно-інформаційне середовище – вчитель.

Позиції учасників навчального процесу	– педагог передає знання учням; – педагог знаходиться над своїми учнями й поперед них	– педагог створює умови для самостійного навчання учнів; – педагог знаходиться разом із своїми учнями, вони – партнери
Форми і методи	– ієрархічний та авторитарний методи; – стабільна структура навчальних дисциплін; – стабільні форми організації навчального процесу; – акцент на аудиторні заняття під керівництвом педагога	– демократичний та егалітарний (побудований на рівності) методи; – динамічна структура навчальних дисциплін; – динамічні форми організації навчального процесу; – акцент на самостійній роботі особи, що навчається
Засоби	– основним засобом навчання є навчальна книга	– навчальна книга доповнюється найпотужнішими ресурсами інформаційно-телекомунікаційних систем і ЗМІ
Контроль та оцінювання	– контроль та оцінювання здійснюються переважно педагогом	– робиться акцент на самоконтроль і самооцінку осіб, які навчаються

Зрозуміло, новітня педагогіка є вкоріненою в суспільство, наступне за індустріальним. На думку деяких теоретиків і практиків у галузі соціології, його навіть можна розглядати як новий етап розвитку цивілізації. Але префікс «пост-» мимовільно налаштовує на очікування якогось всесвітнього катаклізму, на заперечення досягнутого. Стосовно глобального, революційного перевороту в техніці й технологіях це сприймається без надмірного напруження. Але стосовно соціальних систем таке словотворення виглядає непереконливо. Синергетика⁷ вчить, що у своєму розвитку освіта, як і будь-яка відкрита дисипативна система, самоорганізується, проходячи через порогові режими («критичні точки»⁸), в яких, образно кажучи, «природа вершить свої таїнства». Перебіг процесів у цих точках є неоднозначним і

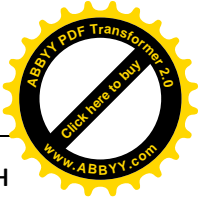
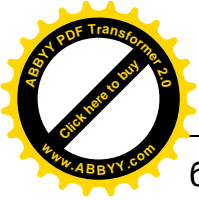
⁷ **Синергетикою**, як відомо, називають міждисциплінарний напрям наукових досліджень, в межах якого вивчаються процеси переходу від хаосу до порядку й навпаки (процеси самоорганізації і самодезорганізації) у відкритих нелінійних системах найрізноманітнішої природи. Детальніше про це див., наприклад, у класичній роботі: Пригожин И., Стенгерс И. Порядок из хаоса. Новый диалог человека с природой. – М., 1986.

⁸ На важливість таких **критичних точок** у явищах соціальної природи звернув увагу ще Дж. К. Максвелл, помітивши, що чим вищим є рівень організації системи, що перебуває в нерівноважному стані, тим таких точок більше. Отже, складні соціальні системи у своєму розвитку повинні проходити цілу низку, каскад критичних точок. У кожній з них відкривається перспектива подальшого розвитку складної системи через безліч можливих структур. У цьому стані система наче «коливається» перед вибором майбутнього, «намацує» власний просторовий стан, «блукає» роздоріжжям. Поле можливостей щодо шляхів розвитку визначається параметрами системи і виступає як свого роду потенційний план еволюції. Якщо підходити строго детерміністично, то вибір цілком повинен визначатися історією, точніше, передісторією системи як початковими умовами. Але в сильно нерівноважних системах, через флуктуації у порогових режимах, відбувається «забування» початкових умов, «втрати системної пам'яті», тобто зникає відмінність між минулим і майбутнім системи. Звідси випливає, що еволюція системи в критичній області визначається тенденціями прийдешнього порядку. Процеси, що відбуваються у критичних точках, у принципі не можуть бути зрозумілі й описані детерміністично. Саме до таких процесів належать перехідні процеси в явищах самоорганізації. Відомі два основні механізми перетворень: силовий – причинний і несиловий – інформаційний. Інформаційний механізм характеризується безперервним процесом ускладнення, і при достатньому рівні складності система вже сама здатна створити такі стани, які породжують нові можливості.

невизначеним через стохастичність зовнішніх впливів, а також через флуктуації в самій системі. Так само непередбаченою є й нова організація, що виникає після подолання порогового режиму (іншими словами – «точки біфуркації») через те, що в цей момент система перебуває в такому стані, про який Нобелівський лауреат Ілля Пригожин (1917–2003 рр.) говорив, що вона виявляється водночас усім, чим вона може бути. «У цих точках найповніше знання не дає нам змоги обчислити те, що відбудеться, замінити ймовірність упевненістю» [7, 232]. Тож, знаходячись нині в точці біфуркації, так важливо знайти для новітньої педагогіки назву, що не стільки показувала б наступність, скільки вказувала на принципову новизну прийдешньої її організації. До речі, цей пошук знаходиться в річищі футурологічних розвідок, серед здобутків яких Silicon Society (Кремнієве / Піскове Суспільство), Global Society (Глобальне Суспільство), Net-Intellect Society (Суспільство Мережевого Інтелекту), Digital Society (Цифрове суспільство), Lifelong Learning Society (Суспільство Дожиттєвого Навчання), Information Society (Інформаційне Суспільство). Прийдешнє суспільство справді є і цифровим, і глобальним, воно характеризується і дожиттєвим навчанням, і мережевим інтелектом, і «піщаною» технологією чипів (це – один з улюблених каламбурів американських фахівців з інформаційних технологій, бо основою мікропроцесорного виробництва справді є кремній, складова звичайнісінького піску з пляжу). Але, з точки зору педагогіки, вузловою ознакою її майбуття є інформаційність, бо саме інформація виступає як інструмент, цінність, зміст і мета освіти, а також її результат. Інформація – це визначальна сполучна ланка між учителем й учнем у процесі навчання, бо вона містить у собі всі відомості і повідомлення, передані в тій чи іншій матеріальній формі. Освіта виступає і як організатор (спосіб) передачі інформації, і як інструмент розвитку учня, тобто є основним ресурсом педагогіки. Все це схиляє до означення новітньої педагогіки як педагогіки інформаційної. Детально позиція автора з цього приводу викладена ним у монографії «Інформаційна педагогіка» (Новосибірськ, 2010 р.) [8]. Звісно, сьогодні для педагогіки, яка перебуває у критичній точці свого розвитку, не менш правильними залишаються й інші визначення, бо всі вони ґрунтуються на певних ознаках нової суспільної формації. Але ознака «інформаційності» за назвою основного ресурсу – інформації – має найбільшу перспективу. Вона не обмежується у визначенні чисто економічним аспектом (А. Турен) чи соціальними факторами (Ж. Еллюль), а за рахунок комплексності і

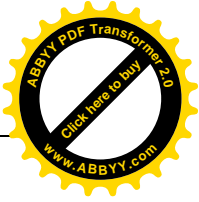
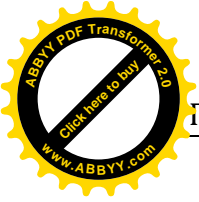

багатогранності охоплює практично всі сфери людської діяльності [3]. Термін «інформаційний» може бути застосований і в цивілізаційному масштабі, охоплюючи розвиток й існування особливої нематеріальної субстанції (інформації), що має властивість взаємодіяти як з духовним, так і з матеріальним світом людства. Інформація, з одного боку, формує матеріальне середовище життя людини, виступаючи в ролі інноваційних технологій, комп'ютерних програм, телекомунікаційних протоколів і т.п., а з іншого – слугує основним засобом міжособистісних взаємин, постійно виникаючи, видозмінюючись і трансформуючись при переході від однієї людини до іншої. Отже, інформація одночасно визначає і матеріальне буття і соціокультурне життя людини.

Висновки. Основним капіталом у прийдешньому суспільстві будуть знання, людські якості, творче зростання і самоактуалізація особистості. Його основним ресурсом є інформація, опанування якою забезпечить плідну діяльність з використання послуг, що виробляються і надаються за допомогою інформаційно-інтелектуальних технологій та технологій зв'язку [4]. Очевидно, що потенціал суспільства прямо залежить від якості освітніх систем, відповідності навчання вимогам життя. Тож питання про педагогіку майбутнього постає як питання про фундамент, на якому зводиться майбутнє людства. Новітня педагогіка – це синергетичне виробництво, яке здійснюється в умовах постійно зростаючого впливу на того, хто навчається, різновекторних інформаційних потоків [9], генерованих середовищем перебування (природним, техногенним й соціальним). Останнім часом усе більше дослідників прихиляються до думки Мюррея Гелл-Манна щодо неминучості паралельної революції в галузі освіти, яка повинна доповнити революцію інформаційну, бо тільки в такому випадку люди зможуть скористатися плодами останньої. Тільки інформаційна за своєю сутністю педагогіка може навчити «когнітивному мистецтву»⁹, потрібному вже зараз і ще потрібнішому в майбутньому.

⁹ Шкільне навчання є переважно навчанням когнітивним на відміну, наприклад, від виробничого навчання. Когнітивні цілі (їх ставить учитель) як навчальні поділяються на освітні (засвоєння знань) й розвиваючі (оволодіння способами оперування засвоєними знаннями). У традиційному шкільному навчанні ці цілі розведені. Спочатку діти засвоюють знання, а потім учаться їх застосовувати при виконанні вправ й завдань. Такий поділ когнітивних цілей веде до нездоланної прірви між знаннями й заснованими на них уміннями, відриву слова від діла, теорії від практики. Виникає дидактичний глухий кут. **Когнітивне мистецтво** полягає у здатності йти «не тільки від світу, в який поринає суб'єкт, а від того, як особистість вкидає себе у світ, як особистість змінює шляхи розвитку, як особистість породжує інші логіки еволюції реальності». Детальніше про когнітивний розвиток особистості див. у монографії: Гончаров В.С. Основы проектирования когнитивного развития школьников [Монография]. – Курган: Изд-во Курганского ун-та, 2005. – 195 с.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бим-Бад Б. М. Философия истории педагогики [Электронный ресурс] – Режим доступа : http://www.bim-bad.ru/biblioteka/article_full.php?aid=197&binn_rubrik_pl_articles=103.
2. Драйден Г. Революция в обучении / Г. Драйден, Дж. Вос. – М. : ПАРВИНЭ, 2003. – С. 139.
3. Зощенко О. В. Інформаційне суспільство: ознаки і динаміка / О. В. Зощенко // Інтелект. Особистість. Цивілізація : Тематичний збірник наукових праць із соціально-філософських проблем. – Донецьк : ДонДУЕТ, 2004. – № 3. – С. 72.
4. Інформаційне суспільство: сучасні теорії та моделі (соціально-філософський аналіз) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філософ. наук : спец. 09.00.03 / В. М. Скальський. – К. : Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка. – К., 2006. – 17 с. – Режим доступу до автореферату : <http://disser.com.ua/content/7365.html>.
5. Кустов Ю. Е. Логика биосферы / Ю. Е. Кустов // Дельфис. – 1998. – № 2. – С. 37–41.
6. Новиков А. М. Постиндустриальное образование: публицистическая полемическая монография / А. М. Новиков. – М. : Издательство «Эгвес», 2008. – 136 с.
7. Пригожин И. Порядок из хаоса: новый диалог человека с природой / И. Пригожин, И. Стенгерс. – М., 1986.
8. Смирнов В. А. Информационная педагогика / В. А. Смирнов, Т. П. Варламова, И. С. Ерёмкина, Л. П. Ефимова и др. // Теория, методика и организация педагогической работы [монография] ; под общ. ред. С. С. Чернова. – [Книга 2] – Новосибирск : Издательство «СИБПРИНТ», 2010. – 250 с.
9. Смирнов В. А. Інформаційна педагогіка: філософський та педагогічний аспекти / В. А. Смирнов // Освіта в інформаційному суспільстві: філософські, психологічні та педагогічні аспекти : матеріали всеукраїнської наук.-практ. конф., м. Суми, 27–28 жовтня 2010 р. – Суми : Університетська книга, 2010. – С. 26–28.
10. Уткин А. И. Глобализация: процесс и осмысление / А. И. Уткин — М. : Логос, 2001. – 254 с.

РЕЗЮМЕ

В. А. Смирнов. Новейшая педагогика: проблема дефиниции.

В статье рассмотрены закономерности возникновения и становления новейшей педагогики, актуальные на этапе перехода от индустриального к постиндустриальному (информационному) обществу. Предложена логичная процедура (дефиниция) придания фиксированного значения понятию педагогики современности и ближайшего будущего. Обоснована целесообразность использования термина «информационная педагогика».

Ключевые слова: педагогика, индустриальный, постиндустриальный, информация, информационное общество, парадигма обучения, информационная педагогика.

SUMMARY

V. Smirnov. Newest pedagogy: problem of the definition.

Laws governing appearance and formation of newest pedagogy are examined on the stage of passage from the industrial to the post-industrial (information) society. Is proposed the logical procedure (definition) of giving the fixed value to the concept of pedagogy of the present and nearest future. The expediency of using the term «information pedagogy» is substantiated.

Key words: pedagogy, industrial, post-industrial, information, the information society, paradigm of teaching, information pedagogy.